

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования Республики Тыва
МУ Управление образования Тес-Хемского кожууна
МБОУ Кызыл-Чыраанская СОШ

РАССМОТРЕНА:

На педагогическом совете

Протокол № 41
от «25» августа 2025 г.

СОГЛАСОВАНА:

Зам.дир.по УВР

Донгак
/Донгак Е.М./

«02» сентября 2025 г.

УТВЕРЖДЕНА:

директором школы:

Эрендей
/Эрендей А.В./

Приказ № 4
«02» сентября 2025 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная /тувинская/ литература»

для обучающихся 11 класса

Ак-Эрик, 2025 г.

Тайылбыр бижик

Тыва чогаал

11 класс

11 дугаар класска Төрээн чогаал эртемниң өөредилге-методиктиг комплекзинге хамааржыр ажылчын программа «Ниити ортумак өөредилгениң 10-11класстарына «Төрээн (тыва) чогаал» эртемниң чижек өөредилге программасына» (улаштыр – Программа) даянып 10-11 класстарның «Тыва чогаал» өөредилге номнарына дүүштүр кылдырган.

Өөредилгениң Федералдыг күрүне стандартызының (улаштыр –ӨФКС) «Родной язык и родная литература» деп өөредилге кезээнде кириген «Төрээн чогаал» эртемниң шингээткениниң түңнелдерин кичээнгейге алган.

Программада Россия Федерациязының хамаатызының мөзү-шынар сайзыралына болгаш кижизидилгезинге хамаарышкан Концепциясында айыттырган чүүлдерни болгаш Тыва Республиканың регионалдыг, этнокультурлуг онзагайларын, ол ышкаш Россия чоннарының хамааты ниитилелинге хамаарышкан эп-сеткил каттыштырылгасы, культуралар аразында чөптүг харылзаа тургузар сорулгаларының бүгү байдалдарын барымдаага ап, өөренип көргөн.

Чижек Программаның кол таваа кылдыр дараазында хоойлу, доктаал, саавырлар алдырган:

- Конституция Российской Федерации (с изменениями на 01.07.2020 г.) ст. 26;
- Федеральный закон от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»;
- Федеральный закон от 03.08.2018 г. № 317-ФЗ «О внесении изменений в статьи 11 и 14 Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации»;
- Приказ Министерства просвещения Российской Федерации от 16 ноября 2022 №993 «Об утверждении федеральной образовательной программы основного общего образования»
- Приказ Министерства просвещения Российской Федерации от 12. 08. 2022 №732 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт среднего общего образования, утвержденный приказом Министерств образования и науки Российской Федерации от 17 мая 2012г. № 413»

– Конституция Республики Тыва (с изменениями на 12.04.2019

г.) ст.5, 24;

– Закон ВХ-I «О языках в Республике Тыва» от 31.12.2003 г.

№ 462 (с изменениями на 12.04.2019 г.);

– Закон Республики Тыва от 21.06.2014 г. № 2562 ВХ-1 «Об образовании в Республике Тыва» (с изменениями на 02.06.2019 г.).

Төрээн (тыва чогаал) эртеми – Тыва Республиканың школаларының өөредилге планында кирип турар кол эртемнерниң бирээзи. Уругларның делегей көрүүшкүнүн делгемчидеринге, хамааты угаан-бодалын, иштики сагыш-сеткилин хевирлээринге ук эртемниң салдары улуг.

ТӨРЭЭН (ТЫВА) ЛИТЕРАТУРА ЭРТЕМИН ӨӨРЕДИРИНИҢ СОРУЛГАЛАРЫ

Сорулга: төрээн (тыва) чогаал эртеминге даянып, сагыш-сеткил, делегей көрүүшкүнү делгем, чаагай үзел-бодалдыг, чогаадыкчы аргашинектиг, кижилер аразында харылзажылганың бүгү кылдыныгларын билир, бедик хамааты туруштуг кижини өөредип, кижизидип, сайзырадырынга таарымчалыг байдалдарны тургузары.

Сорулгаларын күүседириниң аргалары:

– амыдыралды бүгү талалыг онзагай көргүзер уран чүүлдүн бир хевири болур чечен чогаалды чүгле сагыш-сеткил хайныышкыны-биле хүлээп номчуурун эвес, а номчаанын ханы сайгарып, бодунуң бодалын (туружун) бадыткалдыг тайылбырлап база өскелерниң туружун (бодалын)

дыңнап, өөренип, деңнеп өөрениринге чаңчыктырары;

– чогаал, сөзүглел төрээн чонунуң ыдыктыг үнелериниң, чаңчылчаан амыдыралының үндезинин илереткен чепсек дээрзин билиндирери;

– төрээн (тыва) болгаш Россия чоннарының биче буурай база делегей чоннарының чогаалдарын сайгарып өөрениринге төрээн дылдың үнезин, ооң эгээртинемес байлаан меделердии-биле ажыглап өөренирин билиндирер ажылдар;

– чечен чогаал авторнуң онзагай, бот-тускайлаң, уран-чечен делегейи, уран чүүлдүн бир хевири дээрзин таныштырар ажылдар;

– чогаал эстетиктиг болгаш мөзү-шынар илередир чепсек дээрзин тодарадыр ажылдар;

- тема болгаш идеяны тодарадырынга сөзүглелдин уjur-утказын, дылының уран чурумалдыг аргаларының, тургузуунун онзагайын, бижиттинген аянын тодарадыр ажылдар;
- тыва чогаалды өске чогаалдар-биле, уран чүүлдүн өске хевирлерибиле деңнеп сайгарар ажылдар;
- уругларның чогаадыкчы арга-шинээн сайзырадыр ажылдар;
- класска азы бот-тускайлаң номчаан чогаалдарынга хамаа-рыштыр шүгүмчүлелдиг чүүлдерни, үнелелдерни бодунун деңнели-биле угаап-бодап, шын чугаалап, бижип өөрениринге чаңчыктырар ажылдар;
- чогаалда чуруттунган амыдыралды бүгү талазындан өөренип көрүп, чогаал маадырларынга, хөделиишкиннеринге хамаарыштыр бодунун хамаарылгазын, туружун илередип өөренирин хевирлээр ажылдар;
- аас болгаш бижимел ажылдарга бодалын чогаал сөзүглели-биле бадыткап, тода илередип өөредиринге угланган ажылдар;
- бижимел чугааның хевирлерин (тоожуушкун – бердинген чижекке дүүштүр сөзүглелди тургузары; угаап-сайгарары – айты-рыгларга бижимел харыы бээри; тодарадып бижири – маадырның ха-рактеристиказын тургузары) күүседип өөрениринче угланган ажылдар;
- бодунун көрүжү-биле сөзүглел чогаадып шыдаар база чуруктарга даянып, чогаадыкчы арга, мергежилди сайзырадыр ажылдар;
- өске чоннарның ёзу-чаңчылдарын сонуургаар, кижилер-биле эптигчөптүг харылзажылганы кижизидеринче угланган ажылдар;
- кандыг-даа чогаалдарны номчуп, амыдыралчы билиглерни шингээдип ап, хостуг үезин шын ажыглап өөредир ажылдар;
- чечен чогаал – чогаалчының (авторнун) делегейи, ооң амыдыралды номчукчуга таныштырарының хуу көрүжү дээрзин уругларга таныштырары, угаан-медерелинге быжыглаар ажылдар;
- номчаан чүүлүн сайгарылгалыг хүлээп ап көрүп, бодунуу-биле тайылбырлап билиринге чаңчыктырар ажылдар;

– чечен чогаалды медреселдиг, утказын ханы билип номчууру ажыктыг, өөредиглиг, кижизидилгелиг дээрзин билиндирип, бот-тускайлаң ном номчуурунга хереглелин хандырып, чаа чогаалдарны сонуургап номчуурунга кижизидер ажылдар;

– тыва дылынга, ёзу-чаңчылдарынга хумагалыг болурун кижизидер ажылдар;– чогаалдарга болгаш уран чүүлдүң өске хевирлеринге даянып, кижизиг аажы-чаңга, хамааты бот-медресели бедик, төрөөн чуртунга шынчы чорукка кижизидер ажылдар;

– өөреникчилерниң аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр ажыл-чорудулга.

Төрөөн (тыва) чогаалды өөренигениниң предметтиг түңнелдери.

11-ги классты доозуп тура, өөреникчилер дараазында билиглерни шиңгээдип алыр:

тыва литератураның төрүттүнген, сайзыраан чадаларын билири, төрөөн чогаал дээрге национал болгаш делегей культуразының болуушкуну, чараш мөзү-шынарны болгаш ёзу-чаңчылдарны салгалдарга дамчыдар арга дээрзин билир;

чогаал дүрүмнери ёзугаар чечен сөзүглелдерн долу сайгарып, утказын үнелеп, чылдагаан болгаш түңнел харылзааларны тодарадып билир. Чогаалдың кол бодалын илередип, сөзүглелди кезектерге чарып, оларга аттар берип, сайгарылганың бөдүүн планын тургузуп, дылдың чурумалдыг аргаларын тодарадып, бадыткалдыг чижектерге даянып, маадырларның өвур-хевиринге шын үнелелди берип билир;

чогаал сайгарылгазынга улустуң аас чогаалы, ёзу-чаңчылдар, төөгүлүг барымдаалар болгаш тема, идея, портрет, пейзаж, өске-даа чогаал дүрүмнерин холбаштырып билир;

чогаалдарны эртем ёзузу-биле шинчилээри, оларның уран чүүлдүң янзы-бүрү хевирлери-биле холбаалыын илередип билир;

руниктиг бижимелдиң дугайын, очулдуруп эгелээн төөгүнү өөренири, ук бижимелдерде тема, идея, үе, девискээрни тодарадып өөрениринге сонуургалдыг болур;

орхон-енисей тураскаалдар дугайын билири, тыва болгаш өске чоннарның уран чүүлүндө оларның туружун илередип билир;

чагыг аяны, эпистоляр жанры, шүлүглел, лиро-эпиктиг чогаалдар, «онегин строфазы» деп билиишкиннер-биле таныжылга;

ниитилел, амы-хуу болгаш өг-бүлө айтырыгларын көдүргөн чогаалдар, «ыдыктар», «ат-алдар» болгаш «чоннуң салым-чолу» деп билиишкиннерни билири, оларның чечен чогаалда илереп турарының онзагайын тодарадыр;

шажын-чүдүлгө, тыва ламалар болгаш хуурактарның овурун чураан чогаалдарны билир;

чечен сөзүглел, чуруктар, кино болгаш амыдыралчы байдалдарга дүүштүр чогаадыкчы ажылды күүседип, аннотация бижип билир;

библиотека, словарьлар, тайылбырлыг литература болгаш интернет медээлерин өөредилгеге ажыглап, шилип билир.

Календарь-темалыг планнашкын Тыва чогаал 11 класс 34 шак

Тема	Бажыңга онаалга	Шагы	Эрттирер үези	
			План	Факт
1.Тыва литератураның амгы үе –чадазы	Конспект арын 4-8.	1	05.09	
2. Кудажы К. К. Намдары, чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы	Дыңнадыг бететкээр «Кудажы К. К. – шүлүкчү, прозачы, очулдурукчу, публицист».	1	12.09	
3.Кудажы К. К. «Уйгу чок Улуг-Хем»	1. 11 дугаар арында авторнун ажыглааны уран-чечен аргаларын сайгарар. 2. Алдын томнуң эгезинде бойдус чурумалының символиктиг утказын тайылбырлаар 3.Чоннар аразының найыралын авторнун көргүскени	3	19,26.09.03.10.	
Кудажы К. К. «Дорлуманың хуулгаазыны» Комедия – шии чогаалының бир хевири	1.Долумага характеристика бижиир 2.Даш-оолдуң аажы- чаңында таарымча чок чүүлдерни тывар.	2	10,17, 10. 10.	
Түңнел кичээл	1-ги улдунда өөрөнгөн чүүлүн катаптаар	1	25.10	
Танова Е. Т. «Дошкун чылдарның чазы»	1.Сайын биле Сайдаш кандыг бергелерни ажып эртип турганнарыл? 2. «Озалдап келген аас-кежик» деп эгениң сюжедин бижиир	2	07, 14. 11	
Монгуш В. Б. Каткы бажы каткан эвес	Монгуштуң чечечен чугааларыңга тест тургузар	1	21. 11.	
Сатира юмор жанрының дугайында	Конспект арын 166-168	1	28. 11	
Козлова С. В. «Чаражын аар», «Агы», «Сыра»	Шүлүглелдин бижиттинген тургузуунун озагайы	1	06.12.	

Монгуш Б. Д. «Тыва аъттар», «Ава сүдү»	1. Шүлүкте ава сүдүн чураан одуругларда автор кандыг уран-чечен аргаларны ажыглаандыр?	1	13.12.	
Даржай А. А. «Далайны мен караам-биле көрбээн мен», «Дазыл», «Хемнер бирде», Игил бызы»	Презентация «Даржай А. А. – төрөөн чонунуң, чуртунуң, дылының алгакчызы»	1	20. 12.	
Түңнел кичээл	2-ги улдунда өөрөнгөн чүүлүн катаптаар	1	27.12.	
Даржай А. А. «Четер четкизи»	1.Чогаалда чөрүлдээ, оон чылдагааннары 2. Кол персонажтарга хактеристика.	2	16, 23, 01.	
Чинагийн Галсан «Дошкун чылдарның тоожузу»	Кол маадыр Буянактың овурухевири	1	30. 01.	
Серен-оол В. С. «Сыгыттың аяны» «Мээң Тывам»	Чогаалдың утказынга дүүштүр чурук чуруур	1	07.02.	
Уильям Шекспир «Сонеттер» «Ромео биле Джульетта»	Ромеонун Джульетта дугайында бодалындан чүнү билип алдыңар?	1	14.02.	
Донгак Э. Л «Эрги хонаштар»	1.Амырың деп кымыл? Төрөөн чери, чону канчаар уткуп алганыл? 2.»Кижиге бүзүрел деп чүл?» ук одуругнуң чогаалга хамаарыштыр утказын тайылбырлаңар.	2	21,28. 02.	
Көжелдей М. Б. «Часкы хаттар»	1.Барыймаа биле Алдын-Херелдин чагыгларында кандыг дөмей чүүлдү эскердиңер? Кымның чагыгы силерге таарышты Чүгө? 2. Силерге таарышкан чагыгны доктаадып алыр.	2	06,13,03	

Түңнел кичээл	3-кү улдуңда өөрөнгөн чүүлүн катаптаар	1	20.03.	
Куулар Ш. Д. «Баглааш»	Чогаала баглааш чүнүң символу болуп турарыл? Чурук чуруур.	1	03.04.	
Чогаал теориязы Чурумалдыг символ	Тыва литературада сиволдуг чогаалдар	1	10.04	
Кузнецов И. Т. «Эки турачы тыва кыстар»	Дыңнадыг белеткээр «Эки турачы тыва кыстар, оларның дайын сөөлүндө салым –чолу»	1	17.04	
Антон Үержаа «Ынак-тыр мен», «Хараган», «Хээлер»	Хээлер лириктиг маадырга кандыг сеткил оттуруп турарын тайылбырлаар.	1	24.04.	
Дуюнгар М. М. «Мөчөк ирей» «Чалбак-Мыйыс»	Чогаалда ниитилелдин кандыг чидиг айтырыын көдүргенил?	1	01.05.	
Мижит Э. Б. «Сээк», «Ары», «Шыйлашкын», «Мергежилге», «Дүрбүүшкүннүн дүрүмү», «Дугуй», «Аыттыг кижиге», «Кайда силер?», «Кыйгы», «Иениң ынакшылы»	1 Шүлүктү доктаадыр 2. Чурук чуруур	2	07, 15.05	
Игорь Иргит «Ынакшылдың сүлдези», «Сылдызым сен». Бегзин-оол А. С. «Ачам биле Алаш хемим», «Ачам чагы», «Философ». Алтыншаш Арбачакова «кырган-авам тураскаалыңга», «Мээң черим»	Шүлүктерниң долу сайгарылгазы	1	22.05	
Түңнел кичээл.		1	29.05.	

Пронумеровано, пронумеровано
скреплено печатью
всего страниц 9

« 01 » 09 2025 г.

